

**DE HEILIGE VADERS
VAN DE
SOLOVETSKY EILANDEN
IN
NOORD-RUSLAND**

Gozalov Books
Den Haag

Dit boek wordt uitgegeven met de zegen van
Zijn Eminentie Simon, Aartsbisschop van Brussel en
België en van Den Haag en Nederland

© Gozalov Books, The Hague, 2009
ISBN: 978-90-79889-03-7
Tel./Fax: +31- 70-352 15 65
E-mail: gozalovbooks@planet.nl

De Nederlandse vertaling van een navertelling van 'СОЛОВЕЦКИЙ Патерик' door een anoniem auteur, uitgegeven in 1873 in St. Petersburg. De navertelling werd gedaan door een monnik van het Solovetski Klooster en kan gevonden worden op de website www.solovki-monastyr.ru/biblioteka030.htm

Redacteur: Marijcke Tooneman
Correcties: Klooster van Moeder Gods Portaitissa, Trazegnies, België
Vertalers: Marijcke Tooneman en Guram Kochibrolashvili
Illustraties: Natalia Komarovskaya-Jumati
De aquarellen zijn kopieën van bestaande iconen. De fotos van het klooster zijn genomen in het begin van de 20e eeuw. Ze bevinden zich in het archief van het klooster en zijn welwillend afgestaan door de missie van het klooster in Moskou.
Afbeelding op de kaft: "Heilige Sabbatius, heilige Zosima en heilige Herman, stichters van het Solovetski Klooster".
Aquarel van Natalia Komarovskaya-Jumati.
Opmaak: Guram Kochibrolashvili en Marijcke Tooneman

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook worden opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

INHOUDSOPGAVE

Lijst van Illustraties	7
Voorwoord van de vertalers	9
Introductie.....	11
Algemene geschiedenis van de asceten van de Solovetski Eilanden.....	29
De Heilige Sabbatius, grondlegger van de Solovetski Asceten en Wonderdoener.....	31
De eerbiedwaardige Hegoemen Zosima, Wonderdoener van het Solovetski Eiland	37
De eerbiedwaardige Herman, Wonderdoener van Solovetski eiland	48
De eerbiedwaardige Elisa van Soumy	50
De zalige Theodoretus, opvoeder van de Lopars	54
De eerbiedwaardige Hegoemen Filippus, de toekomstige heilige metropoliet van Moskou en geheel Rusland.....	57
De eerbiedwaardige Johannes en Longinus van Yarenga (+1561)	73
De eerbiedwaardige Bassianus en Jonas van Pertominsk (+1561)	76
Kluizenaars van de 17 ^e eeuw	80
De eerbiedwaardige Irenarchus, hegoemen van het Solovetski Klooster (+1628).....	87
De eerbiedwaardige Eleazar, stichter van de Anzersky Hermitage der Drieëenheid.....	91
Hieroschimamonnik Job, stichter van de Golgotha Kruisiging Hermitage	116
Starets Nahum	162
Hieromonnik Mattheüs	180
Schimamonnik Gerasimus	182
De monnik Pamflius	184
Schimamonnik Zosima	186
Hieroschimamonnik Hieronymus	187
Schimamonnik Nicodemus.....	195

Schimamonnik Johannes.....	196
Schimamonnik Theodorus	197
De schimamonniken Adam en Andreas.....	198
De schimamonniken Hilarius en Mattheüs.....	199
De monnik Michaël	200
Conclusie	204
Eindnoten.....	205

LIJST VAN ILLUSTRATIES

Illustratie 1. Het Solovetski Klooster. Gezicht van het zuidoosten, vanuit het Heilige Meer. Ansichtkaart. Foto van begin 20e eeuw.	12
Illustratie 2. Zicht op het Solovetski Klooster vanaf de Pier van de Tsaar. In het midden de Heilige Poorten en daarboven de kerk van de Maria-Boodschap (gebouwd in 1601). Daarachter is de kathedraal van de Transfiguratie, de voornaamste kathedraal van het klooster (gebouwd in 1566). Foto van begin 20e eeuw.....	13
Illustratie 3. Twee schimamonniken bij de kapel, die gebouwd werd op de plaats van de kluis van hegoemen Filippus, die metropoliet van Moskou werd. Ansichtkaart van begin 20e eeuw.	17
Illustratie 4. Interieur van de kathedraal van de Heilige Driëenheid (gebouwd in 1862). De tombe met de relieken van de Heiligen, Zosima en Sabbatius. Foto van begin 20e eeuw.	19
Illustratie 5. De refter. Gebouwd in de 16e eeuw, fresco's geschilderd in de 18e eeuw. Foto van eind 19e eeuw.	21
Illustratie 6. De kerk van de heilige Filippus. Het zuidelijk deel van het klooster. Op de voorgrond de kerk van de Heilige Filippus, gebouwd in 1798. Achter de kerk is de Kathedraal van de Transfiguratie van Christus, gebouwd in 1566. In de verte: de klokkentoren.	23
Illustratie 7. De heilige Sabbatius.....	32
Illustratie 8. De heilige Herman en de heilige Zosima...	36
Illustratie 9. De eerbiedwaardige Elisa van Soumy	51
Illustratie 10. De heilige Filippus, Metropoliet van Moskou en geheel Rusland en martelaar.....	55
Illustratie 11. De eerbiedwaardige Johannes en Longin van Yarenga	70
Illustration 12. De eerbiedwaardige Bassian en Jonas van Pertominsk	78
Illustratie 13. De kluizenaar Andreas	82

Illustratie 14. De eerbiedwaardige Irenarchus, hegoemen van het Solovetski Klooster.....	88
Illustratie 15. De eerbiedwaardige Eleazar van Anzer.....	92
Illustratie 16. Hieroschimamonnik Job (schimamonnik Jezus).....	109
Illustratie 17. De kluizenaar Theofanes	144

De Patericon is in de Christelijke traditie een verzameling korte verhalen over de levens, geestelijke, ascetische oefeningen en, soms, de leer van Christelijke monniken en asceten. Hun ervaringen op de Weg, waarop zij God in hun hart hoopten te vinden, zijn voor duizenden beoefenaren van de Christelijke Weg een grote hulp geweest, zij hebben hun geest sterker gemaakt, hen beschermd tegen vele gevaren en zijn hen tot steun geweest bij de volgende stap op de Weg.

De Patericons waren geliefde lectuur voor mensen, die zich bezighielden met de vraagstukken van hun lot na de dood en die, temidden van hun wereldlijke bezigheden, God in gedachten wilden houden.

Iedere Patericon beschrijft het leven en de gebedsoefeningen van een bepaalde kloostergemeenschap, zoals de Sinai Patericon, de Egyptische Patericon of, later, de Patericons van Kiev en Volokolamsk.

De Solovetski Patericon werd in 1873 anoniem in St. Petersburg uitgegeven en beschrijft het leven en de oefeningen van de monniken en kluizenaars die op de Solovetski Eilanden in de Witte Zee, in het hoge noorden van Rusland, leefden. De Solovetski kloosters en hermitages kunnen, wat betreft hun geestelijke verrichtingen en hun invloed op de Russisch Orthodoxe Kerk, vergeleken worden met de invloed van de kloosters op Athos op de Grieks Orthodoxe Kerk.

Een voorbeeld hiervan is de Heilige Eleazar van Anzer, die de Drieëenheid Hermitage van Anzer stichtte. Hij was de geestelijke leidsman van de toekomstige patriarch Nikon, die later de Russisch Orthodoxe Kerk zou hervormen.

Een speciaal kenmerk van de Solovetski Patericon is de beschrijving van het leven van monniken en asceten, die hun hele leven op nederige wijze de Christelijke Weg hadden gevolgd en toch niet als heilig beschouwd werden. Deze

verhalen doen ons de diepte van het kloosterleven nog meer begrijpen.

De lezer zal interessante verhalen tegenkomen, waarin gebeurtenissen in de levens van monniken beschreven worden, die hen geestelijke verlichting brachten of hen de weg wezen naar de verdere ontwikkeling van hun ziel.

Marijcke Tooneman en Guram Kochibrolashvili, vertalers
Den Haag, maart 2009

INTRODUCTIE

Het kloosterleven. De betekenis ervan. Specifieke kenmerken van het kloosterleven op de Solovetski Eilanden. Beproevingen. Het noviciaat. Toegang tot de monastieke geloften. Afzondering. Het dagelijks leven. Metten. Liturgie. Eettafel. Vespers. De voorschriften. De overste. De Kathedraal. Taken. Huishoudelijke diensten. Het werk van gehoorzaamheid. Overlijden.

Het kloosterleven is naar zijn aard en doel een innerlijk, verborgen leven. Als men over het kloosterleven vertelt, bestaat vaak de meeste aandacht voor de uiterlijke gebeurtenissen, doch die zijn voor kloosterlingen van weinig belang, want het voornaamste doel van de monnik, de ascet, is de verlossing van zijn ziel. Zaken als de strijd met uiterlijke vijanden, de resultaten van het werk op materieel gebied en wereldlijke activiteiten die uitsluitend op aardse doelen zijn gericht, zijn voor monniken van geen belang. Hun roeping is het gevecht aan te gaan met de innerlijke vijanden van de verlossing, en dat speelt zich af in het diepste innerlijk van de ziel, waarbij men streeft naar een hogere moraliteit en geestelijke activiteit. Meestal is alleen de Alwetende God op de hoogte van deze verrichtingen.

Ten tijde van het vroege Christendom trokken de eerste monnikengemeenschappen, die in de woestijnen van Egypte als paddestoelen uit de grond rezen, de aandacht van de wereld door hun leefregels, die diametraal tegenover die van het wereldlijke leven stonden. In die tijd werden de verhalen over Christelijke asceten door velen verzameld en hun biografieën geschreven. De kluisenaars werden bezocht door vrome mannen en vrouwen, die leiding zochten in hun dagelijks leven en in geestelijke zaken, en de leerzame uitspraken van de heilige vaders en hun verrichtingen op ascetisch gebied, opschreven.

Tegenwoordig¹ wordt het kloosterleven steeds minder als iets gewoons beschouwd. Het wordt niet meer als een

heldhaftige daad gezien als men familie en maatschappelijke banden en het goede leven vaarwel zegt en zich opsluit binnen de muren van een klooster. Het wordt niet meer als een verdienste beschouwd als de monnik het grootste deel van de dag bezig is met kerkdiensten en gebeden.

Het Solovetski Klooster. Gezicht van het zuidoosten, vanuit het Heilige Meer. Ansichtkaart. Foto van begin 20e eeuw.

Een gewone monnik, die aan de strenge regels van het leven in een klooster aangaande voedsel en de autoriteit van de overste gehoorzaamt, maar die niet in staat is zich met extra ijver aan de ascese te wijden, eindigt zijn leven vaak totaal onbekend aan de buitenwereld. Bezoekers van de kloosters krijgen wel een indruk van de kloostergebouwen en de kerkdiensten, maar het innerlijk leven van de monniken blijft meestal een gesloten boek voor hen. De monniken, op hun beurt, houden zich niet bezig met het vastleggen van de gebeurtenissen in hun klooster, soms vanwege hun nederigheid en soms omdat het vele werk van gehoorzaamheid al hun tijd in beslag neemt. Als ieder klooster verslagen zou bijhouden over hun opmerkelijke monniken en als deze verslagen in de kloosterarchieven bewaard zouden worden, zou de lijst van monniken en as-

ceten langer zijn en zou men een betere, meer objectieve, kennis van het kloosterleven krijgen.

Zicht op het Solovetski Klooster vanaf de Pier van de Tsaar. In het midden de Heilige Poorten en daarboven de kerk van de Maria-Boodschap (gebouwd in 1601). Daarachter is de kathedraal van de Transfiguratie, de voornaamste kathedraal van het klooster (gebouwd in 1566). Foto van begin 20e eeuw.

Als we het leven van een Solovetski monnik bekijken vanaf het moment dat hij in het klooster treedt tot aan zijn dood, zien we dat zijn leven op zich al een heldendaad is. Alleen het oprechte en vaste besluit om God te dienen ten behoeve van de verlossing van zijn ziel, kan iemand ertoe brengen een plaats te zoeken in het klooster van het Solovetski Eiland.

Het eiland ligt in de Witte Zee, op een afstand van ongeveer vijfenveertig kilometer van het vasteland. De zee is acht maanden per jaar met ijs bedekt. De vegetatie op het eiland is arm en de acht maanden durende, donkere winter is mistig en vochtig. Het enige voordeel van het eiland is de eenzaamheid en de afzondering van de rest van de wereld. Dit in aanmerking nemend, zou men kunnen denken, dat alleen al het besluit om op een dergelijk eiland te leven, het

bewijs is van iemands oprechte wens het kloosterleven te leiden.

Maar de realiteit is, dat geen enkele kandidaat direct als novice wordt aangenomen. Iedereen die in het klooster wil treden, woont eerst een jaar lang samen met de andere pelgrims. Ieder jaar zijn er ongeveer driehonderd pelgrims in het klooster. Zij verblijven in de drie gebouwen buiten het klooster of, als dit nodig is, in de diverse werkplaatsen van het klooster. De aspirant, die in het proefjaar talrijke werken van gehoorzaamheid doet, heeft voldoende tijd en gelegenheid om te bedenken of hij in staat is het kloosterleven te leiden, de monniken te leren kennen en zijn geestelijke leidsman te vinden, aan wie hij zich kan toevertrouwen en die hem leidt in zijn geestelijk leven. Als na een jaar zijn besluit ongewijzigd is, letten de kloosterautoriteiten wat meer op hem en pas na een paar jaar mag hij hopen officieel als novice te worden aangenomen.

Geen van de aspiranten geniet privileges: zij eten allen hetzelfde voedsel in de gezamenlijke eetzaal, apart van de monniken. Ze wonen in gemeenschappelijke zalen, dragen dezelfde kleding en doen het werk van gehoorzaamheid. Het enige dat voor de monniken die het werk verdelen, verschil maakt is de fysieke kracht van de aspirant, en de zwakste krijgt het gemakkelijkste werk toebedeeld. Deze regel heeft op zijn minst twee nuttige effecten: aan de ene kant wordt het, door het werk van gehoorzaamheid, spoedig duidelijk wie geneigd is tot eigenzinnigheid en oppervlakkigheid, en dus niet geschikt is voor het kloosterleven, aan de andere kant leert het werk van gehoorzaamheid dat de aspirant, of hij wil of niet, dient te verrichten en dat niet altijd plezierig is, hem om nederig te denken en gehoorzaam en geduldig te zijn.

De asceten, die later een nuttig gebruik hebben gemaakt van de lessen uit hun novice-tijd, herinneren zich die tijd vaak met ontroering. Het duurt een hele tijd voordat de novice zijn eigen cel krijgt en het duurt nog langer voordat hij zijn kloostergelofte mag afleggen. De novice dient deze te verwerven door een lange periode van vrome daden en